

LLUÍS CRESPO

LA CULTURA ALS TEMPS DE LA «HIGH-TECH»

Vivim, això ja s'ha dit molt, temps de crisi. No solament en el terreny econòmic, tal vegada el més reconegut, sinó també en el camp polític, cultural i social. Ens trobem al bell mig d'una profunda crisi de civilització que afecta totes les àrees de la societat contemporània. Tot el món occidental en resultà afectat al moment, certament paradigmàtic, de l'any 1973 quan va esclatar la crisi del petroli, és a dir, la crisi de l'energia, font fonamental i primera de la societat industrial, que ha dominat des de fa 250 anys les nostres societats europees i anglosaxones. El 1973 va ser el paradigma de la crisi perquè de sobte el món industrial occidental va reconèixer que un recurs essencial, el veritable eix de la seva existència com a societat, entrava en una profunda davallada. La fragilitat de la societat occidental va produir un trasbals a escala mundial.

D'aquesta consciència de la crisi i precisament perquè afectava els mateixos fonaments de la societat, en va sortir aquesta consideració global, aquest reconeixement que la crisi era de civilització. Ens ha tocat viure uns moments plens de fascinació i apassionants, Vivim entre dos mons o més ben dit entre dos tipus de societat: la societat industrial que tendeix a desaparèixer i la nova societat de la informació, també coneguda com a societat postindustrial. I això vol dir que neixen noves categories socials, nous valors, noves maneres de veure les coses i d'explicar-les, nous enfoc, noves concepcions, que a poc a poc, amb molts de treballs, aconsegueixen substituir les velles idees i categories. En aquest sentit es pot dir que estem assistint a canvis culturals primordials i que la cultura com a sistema de valors i d'idees és la que més ressò es fa de les grans mutacions que Occident viu ara.

El moment de crisi és alhora un moment de canvi,

de transformacions, de transició. I això és el que el fa ple d'interès i d'estímul. Ens ha coincidit aquest final de segle, aquest començament del segle XXI, amb un canvi tan profund de la societat com ho van poder ser en el decurs de la història dates tan assenyalades com el Renaixement, el declivi de l'Imperi romà o l'inici del procés d'industrialització, ara fa aproximadament 250 anys. Totes van ser crisis de civilització, crisis de paradigmes socials i de vida, que van comportar canvis sensibles en la vida quotidiana, en el pensament i en el treball dels homes. Ara també ens trobem en un moment d'aquesta envergadura i hem de fer tots els possibles per crear una sensibilitat de canvi, per obrir la consciència a les noves conquestes del coneixement i de la societat. Sense aquesta sensibilitat de canvi poc podrem comprendre allò que ara és tendència i que demà serà norma. Temps de crisi que cal assumir des de l'optimisme del futur i no des del pessimisme del passat. Temps de crisi, és a dir, de sorgiment de nous models culturals.

les etapes històriques de la cultura

Des de la invenció del llenguatge, segons sembla per l'home de Cro Magnon ara fa uns 35.000 anys, la cultura ha passat per una periodització històrica reconeguda per tothom. Una fase oral que va des del començament del llenguatge fins a uns 4.000 anys abans de la nostra era, quan els sumeris inventaren l'escriptura. Ha estat el període cultural més llarg de la humanitat i els seus productes fonamentals han estat el mite i la importància decisiva de la paraula (no és casual que el grec hagi estat una llengua extremadament rica des del punt de vista lèxic i morfològic).

La cultura escrita ens ha donat un altre gran producte cultural que a la vegada ha estat una conquesta

separar del receptor. Amb l'escríptura comença una objectivació primària a través de la ploma, el paper, etc.; amb la impremta es produeix l'objectivació secundària (tipogràfica); i amb l'ordinador comença l'objectivació terciària a través de la informació electrònica (informàtica). No cal dir que a cada nou procés d'objectivació de la informació hi correspon un procés del coneixement humà, en la mesura que la informació es pot tractar i emmagatzemar sense

primordial de la civilització humana: la lectura, per mer en veu alta i després en silenci. El silenci ha estat una conquesta moral de l'Èdip Mitjà. En aquell període cultural es va inventar la impremta (1450) i Gutenberg va imprimir per primer cop la Bíblia. L'escriptura ha fet possible l'accés de tot hom a la cultura mitjançant l'educació (creació d'escoles i procés d'alfabetització). En ple desenvolupament industrial es produeix el text i el text és desenvolupament: l'aparició dels

1980

el procés de modernització cultural. L'època de l'arribada al moment d'aplicar comença la d'aparició d'aquesta modernització i sobre quins paràmetres, deguts els seus fins, s'explicarà aquest procés de modernització: la convergència d'un procés de comunicació de la informació, l'ús de les eines de informació i el tipus de comunicació o de transmissió d'informació que hi ha d'haver i la seva (model de xarxa d'informació).

El primer moment amb la resolució del llenguatge o de la paraula, la informació encara no és una informació que pot ser tractada i controlada. La consideració global d'aquesta fase a penes de la cultura humana ens porta a establir una segona eixida més si s'escau l'angle de la informació. La evidència que hi ha és la informació cultural, amb la informació, com veiem a continuació.

En un primer moment, amb la resolució del llenguatge o de la paraula, la informació encara no és una

primordial de la civilització humana: la lectura, primer en veu alta i després en silenci. El silenci ha estat una conquesta monacal de l'Edat Mitjana. En aquell període cultural es va inventar la impremta (1456) i Gutenberg va imprimir per primer cop la Bíblia. L'escriptura ha fet possible l'accés de tothom a la cultura mitjançant l'educació (creació d'escoles i procés d'alfabetització). En ple desenvolupament industrial es produeix el tercer gran esdeveniment: l'aparició dels mitjans àudio-visuals de transmissió cultural com, per exemple, la ràdio (1895), el cinema (1894), la televisió (1933) o el telèfon (1876). No cal dir que encara vivim sota el domini intensiu d'aquests mitjans. En aquest període el procés d'estandardització cultural ha assolit uns nivells altíssims de penetració. Ja no cal saber llegir i escriure per formar part del circuit cultural, encara que aquest fet té una significació extraordinàriament baixa. Ens trobem davant d'un procés cultural molt prosaic, per dir-ho d'alguna manera, que és el que ha caracteritzat tota la fase industrial de la humanitat. La nova etapa cultural que fa ben poc s'ha inaugurat ens ha de portar al nou segle i a la nova societat. Neix amb el primer ordinador (1946) i és la base de la societat de la informació: allò que cal és tractar la informació, emmagatzemar-la, distribuir-la i, sobretot, produir-la. La base material d'aquest procés cultural és l'ordinador, el *chip*, el transistor, tots els components que per convenció formen part de l'alta tecnologia (la *high-tech* dels anglosaxons). Tenim doncs una història de la cultura que s'ha servit de la paraula, de l'escriptura, de la veu i de la imatge, i ara de l'ordinador. Aquesta cultura requereix un nou tipus d'alfabetització de segon grau ja que cal saber allò que s'escriu i es llegeix, cal conèixer el significat de les coses. Aquesta és l'única manera d'accedir a la informació, concebuda com a massa de dades sobre les quals decideixes les teves accions.

Aquesta revolució que comporta la tecnologia de la informació (l'ordinador) serà molt més forta i decisiva que la revolució de l'energia que va començar amb la invenció de la màquina de vapor. La raó bàsica és que l'ordinador tendeix a substituir i amplificar el treball mental de l'home, mentre que la màquina de vapor tenia com a funció principal la substitució i ampliació del treball físic, manual. L'ordinador és una màquina o artefacte que per primera vegada pot crear i lliurar informació (ja que disposa de memòria, càlcul i control).

Una consideració global d'aquestes fases o períodes de la cultura humana ens porta a establir una segmentació nova si agafem l'angle de la informació. És evident que la història dels instruments culturals emprats per l'home és la història d'un procés d'objectivació de la informació, com veurem a continuació.

En un primer moment, amb la revolució del llenguatge o de la paraula, la informació encara no s'ha

separat del subjecte. Amb l'escriptura comença una objectivació primària a través de la ploma, el paper, etc.; amb la impremta es produeix l'objectivació secundària (tipogràfica), i amb l'ordinador comença l'anomenada objectivació terciària a través de la informació electrònica (informàtica). No cal dir que a cada nou procés d'objectivació de la informació li correspon un progrés del coneixement humà, en la mesura que la informació es pot tractar i emmagatzemar sense tenir en compte el subjecte. Ens trobem, doncs, en una transmissió mediatitzada de la cultura.

Però el que tothom ha de tenir molt clar és que la cultura de la informació ens fa accedir en un nou plantejament de les coses, en què el lloc essencial correspon a aquesta categoria. Hem de començar a treballar amb dades i amb unitats d'informació (*bits*). De la mateixa manera que a la societat industrial els mitjans àudio-visuals es podien quantificar i els avenços d'aquelles societats es podien expressar en unitats de mitjans àudio-visuals aconseguides, la informació —en la mesura que s'introdueix en les nostres societats occidentals— es podrà quantificar i mesurar en unitats de béns d'informació existents. És a les societats més avançades, com els Estats Units o el Japó, que ja fa dècades que han deixat enrere la societat industrial, on podem dirigir la nostra mirada per treure'n conseqüències adequades al nostre país. Perquè la situació de Catalunya, i es pot generalitzar al conjunt d'Espanya, és d'una gran ambigüitat i certament confusa. És cert que no acabem de sortir de la societat industrial, que tots els indicadors ens demostren que la implantació àudio-visual correspon a una cultura d'aquest tipus i que, per tant, ens movem dins els esquemes tradicionals de la societat industrial, però d'altra banda també és cert que hi ha un procés de computerització (base instal·lada d'ordinadors, parc de vídeo terminals, sector de serveis informàtics) de la societat ben allunyat encara dels índexs europeus, però en forta expansió i penetració. Això pot generar una certa confusió; però no, Espanya no és ni de bon tros una societat de la informació: la cultura de la informació no s'ha inaugurat al nostre país. Aquest és el veritable repte que tenim davant de l'any 2000, el nou segle. Si volem parlar de modernització cultural ho hem de fer en aquest sentit, no n'hi ha cap més.

el procés de modernització cultural

Potser ha arribat el moment d'analitzar com es fa a Espanya aquesta modernització i sobre quins paràmetres. Segons els trets fins ara explicats entenem per modernització la convergència d'un procés de computerització de la societat, l'ús de béns de informació i el tipus de circulació o de transferència d'informació que la societat admet i fa servir (model de xarxa d'informació).

Seguidament estudiarem el procés de computerit-

1981

zació, que no és altra cosa que l'ús i la difusió dels ordinadors a la societat. El científic japonès Yoneji Masuda distingeix quatre fases en l'ús de l'ordinador. La primera fase té lloc entre 1945 i 1970: és la fase científica (sobretot en àrees de defensa nacional i exploració espacial). La segona fase, de 1955 a 1980, la fase de gerència o gestió empresarial, pública i privada: el fet més important és el creixement del producte nacional brut o el creixement econòmic. La tercera fase, esdevinguda entre 1970 i 1990 als països capdavanters, està marcada per l'aplicació social dels ordinadors (medicina, trànsit, contaminació, distribució, educació, etc.). La quarta fase, iniciada el 1975 i que arribarà fins al tomb de segle, es caracteritza per l'aplicació individual de l'ordinador. El subjecte del desenvolupament de la informatització serà cada individu: en aquesta fase hi haurà un terminal a cada casa (cable, videotext) que podrà resoldre tots els problemes de cada dia i de la feina. La informatització no serà qüestió de grans agregats sinó d'individus. Totes aquestes fases no són successives o diacròniques sinó sincròniques, ja que poden conviure o desplegar-se independentment. A Espanya podem dir que s'han introduït parcialment les dues primeres fases mentre que els països més avançats, com Estats Units i França, es troben ja en l'última fase de la informatització. L'ordinador a Espanya s'ha introduït a l'administració pública, a les empreses, a les oficines bancàries, a l'assistència mèdica i al control urbà del trànsit, però encara és desconegut com a terminal domèstic o com a videotext. La informatització és encara un producte de l'Estat o dels grans agregats socials, (empreses, bancs, centres mèdics, municipis, administració, etc.), però no ha arribat a l'àmbit individual. Aquest ús de l'ordinador pels grans agregats té moltes concommitàncies industrials, ja que no podem oblidar que les unitats d'informació en aquelles societats són els grans agregats socials. Mentre que en la nova societat, la informació circula a través dels individus, que en són portadors i receptors. Segons aquests paràmetres és ben cert que el procés de modernització no ha començat encara al nostre país, malgrat la força d'expansió de la informatització de la societat. Una vegada més, les dades tecnològiques i estadístiques (nombre d'ordinadors instal·lats, parc de videoterminals, etc.) no són realment significatives si no s'acompanyen dels aspectes culturals o sociològics corresponents. Estem, doncs, lluny de l'ús individual de l'ordinador (l'esclat dels micro ordinadors o ordinadors personals) que és, com hem vist, l'indicador més precís del grau d'implantació de la societat de la informació o del nivell més alt d'informatització que la societat pot aconseguir. Segons totes les anàlisis de prospectiva, aquesta fase més avançada s'assolirà cap al final de la primera dècada del segle XXI, 64 anys després de l'aparició de la societat de la informació, mentre que la

societat industrial va necessitar 222 anys per aconseguir el punt més alt de desenvolupament.

quantificar els bens d'informació

Considerarem el segon aspecte de la modernització. Hem parlat de l'ús de bens de informació, entesos com a bens la utilitat final dels quals és la informació, (com és ara el telèfon, la televisió, etc.). La societat de la informació els utilitza cada cop més i més generalment. Per quantificar aquesta dada, els japonesos fan servir el concepte de quota/*ratio* d'informació, segons el qual el numerador inclou les despeses en diaris, llibres, revistes, taxes de subscripció a la televisió per cable, assistència al cinema, preu d'ordinador personal, etc. Mentre que el denominador es compon del total de despeses de la casa. Com més alt és el nivell de renda, més alta és la proporció de despeses en informació. No disposem de dades sobre aquest coeficient a Espanya, però no cal dir que ha de ser força baix si tenim en compte l'escàs índex de lectura del país, l'existència única de la televisió estatal, la qual cosa redueix l'oferta televisiva al mínim, el parc d'ordinadors domèstics que no va més enllà del 2 % de les cases, la inexistència de serveis telemàtics, etc. Tot això configura un coeficient extremadament baix per a una societat occidental.

Roberto Vacca, un estudiós italià de la prospectiva, ha posat l'accent darrerament en el paper dels bens d'informació com a indicadors del desenvolupament cultural d'un país. Com més bens d'informació posseeix una societat, més alt és el seu nivell cultural. Ens tornem a posar el mateix problema: el nostre nombre o parc de telèfons, ràdios, televisions, ordinadors personals, diaris i revistes, etc., està molt per dessota dels índexs europeus o anglosaxons. Aquesta manca de bens d'informació és una trava al nostre creixement cultural i això és una dada que tota administració—central, autonòmica o local— hauria de tenir en compte i posar en primer pla. No s'ha fet una política adreçada a la difusió social dels bens d'informació. Sense això un procés de modernització cultural s'estavella, i no té cap sentit portar-lo endavant. Vacca ha trobat que es pot valorar el desenvolupament de la cultura segons el desenvolupament del nombre de màquines utilitzades per transmetre informació, per comunicar i elaborar símbols. Crec que aquesta consideració es pot portar més endavant i fer-la extensiva a tots els bens d'informació, màquines o no. En resum, baix coeficient d'informació i, en conseqüència, poc ús dels bens d'informació. Un balanç massa feble per parlar d'una societat de la informació al nostre país.

circulació i interacció de la informació

Arribem al punt tercer i últim. Es tracta d'un aspecte immaterial: de com circula la informació en el si de

comunicació (lletres confidencials, revistes de circulació restringida, cable, emissors locals de FM i TV, etc.) d'associacions independents de les institucions o associacions de self-help (auto-ajuda, xarxes d'ajuda, etc.). Una cresta telefònica, per exemple, és una mostra simple i prou eficaç de comunicació interactiva entre individus, mentre que un sistema per posar-hi un cas existent, és una informació de qualitat. Dos paradigmes d'informació bàsics són:

comunicació (lletres confidencials, revistes de circulació restringida, cable, emissors locals de FM i TV, etc.) d'associacions independents de les institucions o associacions de self-help (auto-ajuda, xarxes d'ajuda, etc.). Una cresta telefònica, per exemple, és una mostra simple i prou eficaç de comunicació interactiva entre individus, mentre que un sistema per posar-hi un cas existent, és una informació de qualitat. Dos paradigmes d'informació bàsics són:

comunicació (lletres confidencials, revistes de circulació restringida, cable, emissors locals de FM i TV, etc.) d'associacions independents de les institucions o associacions de self-help (auto-ajuda, xarxes d'ajuda, etc.). Una cresta telefònica, per exemple, és una mostra simple i prou eficaç de comunicació interactiva entre individus, mentre que un sistema per posar-hi un cas existent, és una informació de qualitat. Dos paradigmes d'informació bàsics són:

comunicació (lletres confidencials, revistes de circulació restringida, cable, emissors locals de FM i TV, etc.) d'associacions independents de les institucions o associacions de self-help (auto-ajuda, xarxes d'ajuda, etc.). Una cresta telefònica, per exemple, és una mostra simple i prou eficaç de comunicació interactiva entre individus, mentre que un sistema per posar-hi un cas existent, és una informació de qualitat. Dos paradigmes d'informació bàsics són:

comunicació (lletres confidencials, revistes de circulació restringida, cable, emissors locals de FM i TV, etc.) d'associacions independents de les institucions o associacions de self-help (auto-ajuda, xarxes d'ajuda, etc.). Una cresta telefònica, per exemple, és una mostra simple i prou eficaç de comunicació interactiva entre individus, mentre que un sistema per posar-hi un cas existent, és una informació de qualitat. Dos paradigmes d'informació bàsics són:

comunicació (lletres confidencials, revistes de circulació restringida, cable, emissors locals de FM i TV, etc.) d'associacions independents de les institucions o associacions de self-help (auto-ajuda, xarxes d'ajuda, etc.). Una cresta telefònica, per exemple, és una mostra simple i prou eficaç de comunicació interactiva entre individus, mentre que un sistema per posar-hi un cas existent, és una informació de qualitat. Dos paradigmes d'informació bàsics són:

comunicació (lletres confidencials, revistes de circulació restringida, cable, emissors locals de FM i TV, etc.) d'associacions independents de les institucions o associacions de self-help (auto-ajuda, xarxes d'ajuda, etc.). Una cresta telefònica, per exemple, és una mostra simple i prou eficaç de comunicació interactiva entre individus, mentre que un sistema per posar-hi un cas existent, és una informació de qualitat. Dos paradigmes d'informació bàsics són:

la societat, de la transferència d'informació entre individus i institucions, de com es genera el flux d'informació. Això té una importància cabdal per analitzar adequadament com es tracta la informació i quina és la quantitat necessària perquè la societat assoleixi un grau de progrés i de modernització considerable; perquè els *bits* per habitants (o quantitat d'informació per habitant) siguin cada cop més alts. No cal dir que si abans, en una societat industrial, la mesura indispensable de la riquesa material era la renda per habitant, avui aquesta mesura de riquesa ja no es medeix en termes materials, econòmics, sinó en termes immaterials, d'informació, en nombre de *bits* per habitant. Les societats que tenen més *bits* són les societats més avançades i més riques del món (EUA i Japó, però també França i Alemanya). És difícil, pel seu caràcter immaterial com hem dit, mesurar exactament els *bits* que circulen en una societat, però en poden ser indicadors el coeficient d'informació esmentat, les despeses nacionals en I+D (investigació+desenvolupament) o el consum de tecnologia per habitant, dels quals sí que disposem de dades. Però tot això són dades aproximades, quantificables encara que no siguin convencionals. L'aspecte que hem de considerar mereix un tractament especial. Aquí no tenim dades físiques, tenim figures, paradigmes. Una primera aproximació ens porta a dir que fins ara la informació circula per la societat segons esquemes molt determinats: bé seguint un eix vertical de configuració piramidal, o també la dita informació lineal; bé seguint un eix horitzontal, transversal, reticular (xarxes) o informació interactiva. La societat industrial promou una circulació lineal de la informació, això comporta el predomini de les jerarquies, de l'autoritat, del dirigisme i de la penetració de les ideologies. Aquí la informació és considerada com l'impacte, l'efecte, d'un missatge sobre un altre individu. És una manera antiquada, vella, de concebre la informació i la seva funció a la societat. Mentrestant, el paradigma interactiu es basa en l'intercanvi d'informació, en un procés mitjançant el qual els participants creen i comparteixen informació per arribar a una entesa mútua. Val a dir que la interactivitat de la informació ha aparegut amb la creació de xarxes de comunicació que consisteixen en individus interconnectats i enllaçats per fluxos d'informació. Aquest fet marca el sorgiment de la societat nova. En el teixit social la interactivitat es concreta en la formació de xarxes (*networks*) que consisteixen en la transferència d'informació entre persones per via reversible i transversal o horitzontal. Indicadors socials en són, per exemple, el nombre d'objectes postals per càpita (que indica l'intercanvi d'informació entre persones); el nombre o densitat de conferències telefòniques per habitant; el parc de mòdems; el nivell de lectura de diaris, revistes i llibres; les despeses en publicitat per habitant; l'expansió de la micro-

comunicació (lletres confidencials, revistes de circulació restringida, cable, emissores locals de FM i TV, creació d'associacions independents de les institucions o associacions de *self-help* (auto ajuda, xarxa d'autopistes, etc.). Una trucada telefònica, per exemple, és una mostra simple i quotidiana de comunicació interactiva entre individus, mentre que un exèrcit, per posar-hi un cas extrem, ho seria d'una informació lineal. Dos paradigmes d'informació basteixen dos mons oposats que són els que ara es troben enfrontats.

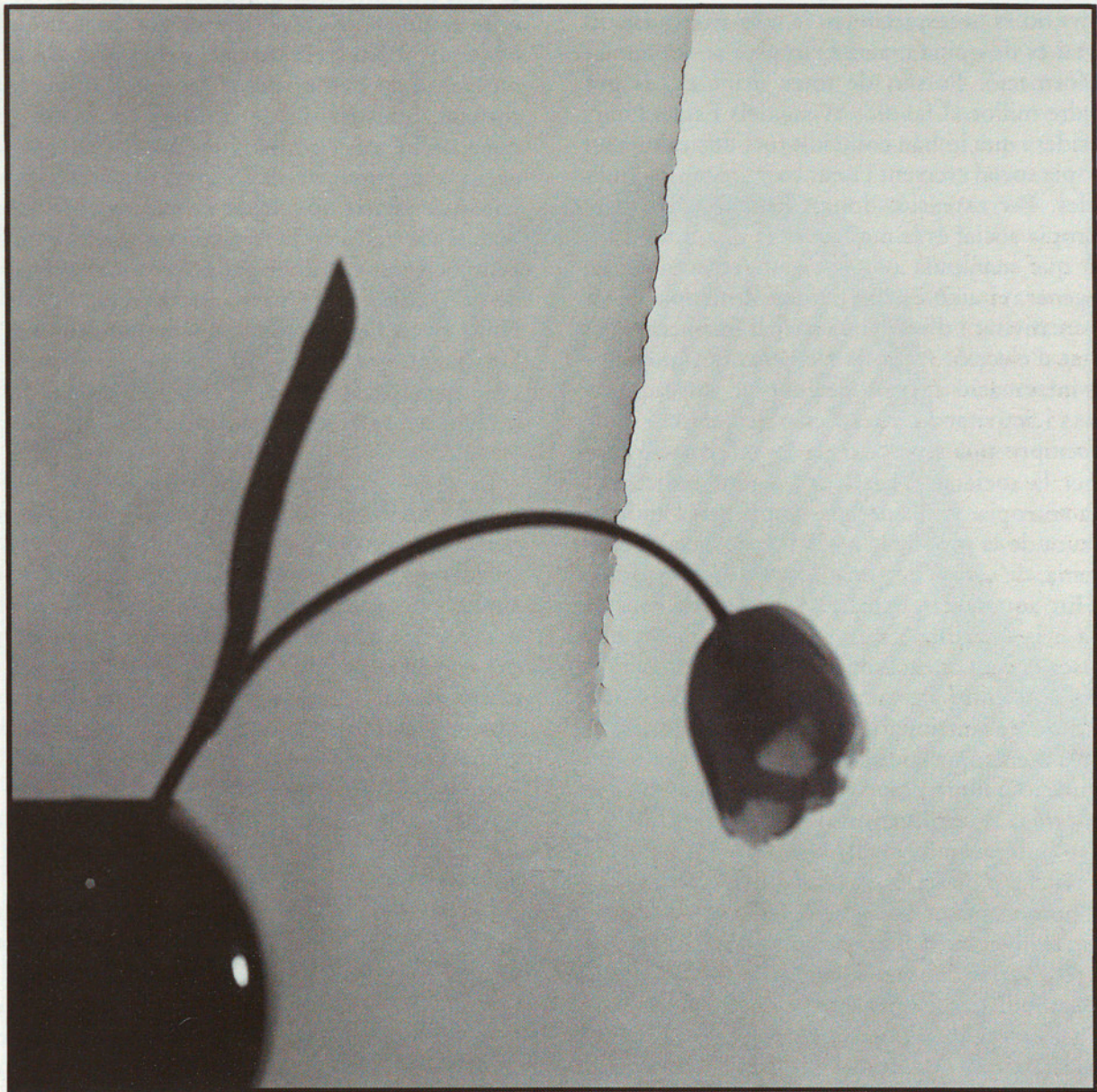
Els principals mitjans de comunicació de la societat industrial són de caràcter lineal (*one-to-many*): premsa, ràdio, televisió i cinema. Aquesta configuració encara és vigent al nostre país. En realitat, la comunicació interactiva encara no ha estat implantada a Espanya, ni des del punt de vista tecnològic (cable, videotext, comunicació per ordinadors) ni des del punt de vista sociològic (formació de xarxes de comunicació). Els esforços d'una política de modernització cultural també consisteixen a trobar la manera de passar d'una informació lineal en una d'interactiva (*many-to-many*). En el fons aquesta pregunta es transforma en una altra: ¿com passar d'una informació que vol influir un individu a una informació destinada a modificar els continguts informatius dels subjectes (interactiva). En el primer cas es parla dels efectes de la comunicació; en el segon, de les xarxes de comunicació creades. Si, com hem dit abans, la informació és el recurs fonamental de la societat moderna, no hi ha cap dubte que l'estudi de la comunicació humana es converteix en l'estudi de la societat. Per això, malgrat tots els resultats i índexs de caràcter socio-econòmic que es puguin utilitzar, el nostre país ha de ser considerat des del punt de vista de la teoria de la informació com a un país endarrerit, envellit.

a més desordre més informació

Ens queda una eina conceptual que ens pot ajudar molt a comprendre plenament el significat de les noves categories que fem. Em refereixo a un terme que prové de la termodinàmica i que ens pot ajudar molt en la teoria de la informació. Es tracta del concepte d'entropia. Si el traslladem a la societat humana podem dir que l'entropia social indica el grau de desordre existent en una societat concreta i, per tant, quin és el grau o nivell d'informació que hi circula, ja que s'ha de tenir en compte que el desordre implica augment d'informació. Com més diferent, complexa desorganitzada i inestable és una societat, més informació necessita per funcionar. En el cas oposat, com més organitzada i homogènia és, menys informació necessita. En aquest cas es pot parlar de negantropia social. Estem, doncs, en condicions de dir que la societat industrial tendeix a ser negantropica, mentre que la societat de la informació tendeix a ser entròpi-

sessió actual per part de l'administració és regular-
zar-ho tot organitzat de nou; una clara tendència a
empobrir la informació que circula per la societat i
alvorir un procés de regressió creixent que impu-
ca un flux d'informació decreixent.

Sota aquestes tres regles d'oració es pot veure que el
procés de modernització cultural del país encara no
s'ha encetat, es troba encara a les periferies. Si no és
hi posen èmfasi, sense d'altres el segle haurà perdut
el seu definitiu impuls. És el que s'ha de fer.

TULIPA 1979

personas i la qualitat de vida (segons el informe de la
lora). A Europa, és la República Federal d'Alemanya
el país on la gent professa més valors democràtics
(un 33% de la població, mentre que a Espanya
aquels valors democràtics són més baixos). La res-
tancia és creixent. El futur i la realització perso-
nal no és per casualitat que s'ha de considerar
entre els més importants de vida (l'últim
contra la contaminació, ecologia, preservació de la na-
tura i la qualitat ambiental, etc.). En tot

és. Això explica molt bé perquè països europeus com
Itàlia es troben en condicions molt favorables durant
del segle XXI: la riquesa i la quantitat d'informació que
possent i subministren els fan els més adequats per
al canvi de societat. En altres països, els més per-
habilitats augmenten continuament en una so-
entropia mentre tendeixen a estancarse en una so-
cietat negentropia. A part tenim també una altra expli-
cació per no centrar-ho tot en els supòsits materials o
tecnològics de la informació. El sistema social i

ordinari
formar-se
us la
compar-
es es co-
una con-
solució
que l'or-
hauria
pau de
sint de
de líber-
narrar i
narrar i
noble ex-
facilita
d'apre-
anda co-
en el
coment-
trodent
trique
de la
d'una
una no
is dete-
vida co-
la soci-
de la
ven de
a la est-
avorec-
pau a
informa-
sumam-
l'acta-
sors locals de l'AM, etc. (un 33% de la població són
simplific-
ent que vol castor a l'administració i a la regulació per
part de l'estat de les societats de la vida civil. El des-
ordre social implica una societat complexa, flexible i
heterogènia. Hón de contactar amb els centres i cen-
tre situ en un sentit tècnic i no com a simple organització
revolució. «Però el que és més important és la presència
màxima i la manca de regulació, que l'administració
al present es troba en una situació de crisi i de

ca. Això explica molt bé perquè països entròpics com Itàlia es troben en condicions molt favorables davant del segle XXI; la riquesa i la quantitat d'informació que posseeixen i subministren els fan els més adequats per al canvi de societat. En altres paraules, els *bits* per habitant augmenten contínuament en una societat entròpica mentre tendeixen a estancar-se en una societat negantròpica. Aquí tenim també una altra explicació per no centrar-ho tot en els suports materials o tecnològics de la informació (la societat amb més ordinadors no és necessàriament la més avançada). El fonamental és de quina manera circula i se subministra la informació. Potser, de totes maneres, es pot comprendre millor el fabulós avenç dels Estats Units si es considera que hi han coincidit tots dos elements: una entropia social creixent i unes bases tecnològiques sofisticades. Per extensió, doncs, hem de concloure que l'entropia social és la mesura de la quantitat d'informació que manipula una societat (el nombre de *bits* que genera) i això és així perquè l'entropia és un signe de creativitat i d'inventiva socials, d'iniciatives i de llibertat d'elecció. Aquests elements fan que augmenti la informació exigida per copsar tots aquests moviments i activitats. La restricció de l'elecció múltiple és sempre una reducció de la informació que circula per la societat. Vegem ara alguns indicadors d'aquesta entropia. Considerem, de primer, l'anomenada cultura de la mobilitat o tendència social a canviar de feina, de casa o de zona de residència periòdicament. En aquest cas Espanya ofereix una escassa tendència a la mobilitat; sobretot, si constatem que el que busca la gent és el contrari: una seguretat vitalícia a la feina i viure al mateix lloc (es podria parlar d'una cultura de funcionari). La mobilitat, doncs, és una mostra d'entropia social. Uns altres elements són la desregulació o lliure i espontani funcionament de la vida econòmica i social, davant la regulació estatal de la societat (intervencionisme); afavoreix una cultura de la diferència (política, ètnica, lingüística, social) davant de l'homogeneïtat i de la tendència a la igualtat i a la estandardització; la lliure circulació d'idees i persones en tot el territori; la densitat del trànsit aeri i del parc automobilístic; el floreixement de l'economia informal (submergida, domèstica o il·legal); el floreixement de la petita empresa i del treball autònom; l'esclat de les televisions privades locals i de les emissores locals de FM, etc. Tots aquests indicadors són símptomes i expressió d'una tendència al desordre social que vol escapar a l'assignació i a la regulació per part de l'Estat de les activitats de la vida civil. El desordre social implica una societat complexa, flexible i heterogènia. Hem de remarcar que «desordre» s'empra aquí en un sentit tècnic i no com a sinònim de revolució. «Desordre» vol dir tendència a la no-organització, a la manca de regulació, etc. I, justament, si el prenem en aquest sentit, veiem que a Espanya l'ob-

sessió actual per part de l'administració és regularitzar-ho tot, organitzar-ho tot: una clara tendència a empobrir la informació que circula per la societat i a afavorir un procés de negantropia creixent que implica un flux d'informació decreixent.

Sota aquests tres angles d'anàlisi es pot veure que el procés de modernització cultural del país encara no s'ha encetat, es troba encara a les beceroles. Si no ens hi posem aviat, abans d'acabar el segle haurem perdut el tren definitivament. Segons els paràmetres econòmics estudiats, Kahn i Wiener consideren que Espanya l'any 2000 formarà part dels països de la quarta sèrie, és a dir dels que es troben en l'última fase de la societat industrial (o de consum de masses), mentre que gairebé tots els països de l'àrea occidental seran ja nacions postindustrials. Segons aquesta classificació Espanya estaria envoltada de països com Corea del Sud, Taiwan, Singapur, Grècia o Argentina. D'altra banda hem de recordar que aquesta fase més avançada de la industrialització es va aconseguir als Estats Units l'any 1930 quan l'índex de motorització era de 5 habitants per automòbil mentre que Espanya l'any 1985 era de 4,2 ha. per cotxe. Les dades, doncs, no són gaire optimistes en aquest sentit.

la noosfera postindustrial

Com ha escrit Roberto Vacca la cultura és feta d'idees, de comportaments, d'accions i de construccions, i totes aquestes coses es reflecteixen en els símbols i en la comunicació dels símbols. Això d'una manera més condensada també ho ha dit George Gilder en parlar de la noosfera humana com una xarxa o circuit d'idees i de sentiments. Tal vegada aquest terme més tècnic de noosfera ens servirà millor per entendre els canvis espirituals, psíquics, que la nova societat produirà en els homes. I això també, i sobretot, és una qüestió cultural. Com serà, o és ja en alguns països, la noosfera postindustrial? Val a dir, d'entrada, que és en aquest punt on el nostre país es troba més allunyat, perquè de fet no hi prospera cap de les grans tendències o valors anomenats postindustrials.

Ronald Inglehart ja va diagnosticar el desplaçament del sistema de valors d'occident des d'una opció materialista (hegemònica a la societat industrial) a una opció postmaterialista, centrada en la realització de la persona i la qualitat de vida (vegeu el quadre de valors). A Europa, és la República Federal d'Alemanya el país on la gent professa més valors postmaterialistes (un 32% de la població), mentre que a Espanya aquests valors només tenen ressò entre els joves (l'estimació, la creativitat, l'amistat i la realització personal). No és per casualitat que Frankfurt es consideri la ciutat del món amb la més alta qualitat de vida (lluita contra la contaminació, ecologia, preservació de la natura i del medi, control agroalimentari, etc.). Ens tro-

LA POMA. NOVEMBRE 1979

bem, doncs, que l'expansió de la societat de la informació comporta la inclinació de la gent cap a valors de caire immaterial.

Però una altra mutació que s'enregistra en la nova noosfera, i és molt significativa, és la recuperació de l'individu, la preocupació per la persona (*le souci de soi*, de Foucault), l'aparició d'una veritable cultura del *self*, que es caracteritza per l'esforç que ha de fer l'individu per constituir-se com a «jo», com a *self*, davant dels atacs del diner, dels aparells estatals, de les institucions, que el volen dissoldre dins els grans agregats socials. En aquest esforç l'individu s'assumeix com a subjecte i defensa el dret de ser-ho, cosa que es manifesta en la lluita per les llibertats individuals, per remarcar la diferència i la diversitat o per la recerca de l'excel·lència. En un mot, és una cultura que es manifesta en la lluita de l'individu per construir-se a si mateix, amb una autonomia pròpia i amb una autodefinició que vol dir trobar-se associat, vinculat a totes les decisions que pertanyen a la seva existència, tant a la feina, com a casa, a l'escola o a la vida política. Des de fa segles, l'individu s'ha vist expropiat de les seves decisions i, per tant, de la seva autonomia, successivament o parcialment, per l'Església, per l'Estat o per les ideologies; ara en el marc de la nova societat, es produeix un procés invers: hi ha un replegament de l'individu, una recerca de l'autonomia, un esforç per recuperar el cos i la voluntat. La societat industrial va arribar a dissoldre l'individu en la societat (com a massa); ara l'individu vol recuperar l'espai i la veu, la sobirania. La cultura del *self* comporta una preocupació per l'individu considerat globalment que es tradueix en una psicologia especial i que es demostra en actituds socials força reconeixibles, tant per l'augment espectacular del nombre de persones que viuen soles a Europa i EUA (índex clar del desig de disposar d'autonomia); l'augment del nombre de parelles sense vincle matrimonial i de les minories; l'augment dels esports unipersonals (esquí, *jogging*, tennis, golf, *surf*, etc.) davant dels esports per equips (futbol, bàsquet, etc.); l'expansió de pràctiques socials unipersonals (proliferació de *headsets*, del cable, del vídeo); la preocupació pel cos de cadascú (dieta, fer esport per cuidar millor el cos, etc.) i per la imatge personal (*look*)... En totes aquestes pràctiques es privilegia sempre l'aspecte individual sobre el col·lectiu. I són pràctiques que no solament es consoliden als Estats Units sinó que tendeixen a fer-ho també a Europa, sobretot a França, Anglaterra i Alemanya.

Des d'una perspectiva global de la noosfera postindustrial això vol dir que la informació també ha penetrat en el si de l'individu i que ara l'home es veu com un feix d'informacions, com un portador d'informació pròpia que es transmet a través del *look*, de la preocupació per la seva vida psíquica, per la defensa de la seva sobirania o entitat com a persona (cosa que

afavoreix el creixement del nombre d'advocats d'un país, així als Estats Units n'hi ha un un per cada 440 persones, mentre que a Espanya n'hi ha un per cada 975 persones), per una nova relació lúdica amb la natura (el *surf* o l'esquí), i, en fi, per voler oferir a la gent les seves pròpies capacitats i aptituds (recerca de l'excel·lència).

També és informació la vigència dels valors postindustrials, informació aplicada a la natura, al medi, a la producció agroalimentària. En resum, valors postmaterialistes i cultura del *self* configuren aquesta nova noosfera a partir de la informació introduïda en l'individu i en les relacions amb el món que l'envolta.

Aquesta cultura del *self* té una traducció en la societat que, com ha dit Jacques Julliard, es fa palesa en la creació de mitjans d'expressió autònoma dels individus i que és particularment forta a França (quan parla de mitjans, Julliard entén la proliferació d'emissores lliures de ràdio, de televisió, les manifestacions espontànies i puntuals —com les recents franceses dels estudiants contra el racisme o per la llibertat d'escola, etc.— la proliferació d'enquestes i sondejos per conèixer l'opinió de la gent, etc.). Aquests mitjans ens donen un bon índex per copsar el nivell d'autonomia dels individus en un país. No cal fer la comparança amb Espanya. Julliard ha donat un nom a aquest estat de coses: la doxocràcia o el regne de l'opinió, en comptes del regne de les masses de la societat industrial.

a la recerca d'objectes socials no identificats

Arribem a la conclusió que en l'estadi actual de l'evolució cultural humana, que hem acordat anomenar cultura de la informació, se'ns han capgirat moltes estructures, idees i conceptes; que no podem seguir mirant les coses com fins ara; que cal un esforç nou. Hem de prendre partit pel nou recurs que es troba a les nostres mans: la informació, que a diferència del vell recurs de l'energia, és intangible, immaterial i infinit. La informació és sempre creixent perquè, com diu Fred Hoyle, no ve del passat sinó del futur (són les noves descobertes les que ens porten més i més informació) i precisament per això descobrim que treballlem amb objectes socials encara gairebé desconeguts i, sobretot, no identificats, ja que no es poden enquadrar en el marc de les ciències convencionals actuals. Hem de saber que la nova era de la informació significarà un gran trasbals dels nostres coneixements i àdhuc comportarà canvis epistemològics importants. Això vol dir que, si no tenim encara acceptades les bases de la nova epistemologia, poca cosa es podrà fer en l'estructuració de noves disciplines de pensament. Haurem d'aprendre a pensar sense referències, sense principis, sense grans fonaments, hem de dir adéu a Descartes i a Newton i, sobretot, a

Hegel. La raó, com a categoria epistemològica, deixa el seu lloc a l'opinió.

Objectes socials no identificats, en definitiva, perquè no troben lloc en les societats presents sinó que són instruments que ajuden a construir la realitat social de demà, són materials socials del futur.

QUADRE DE VALORS

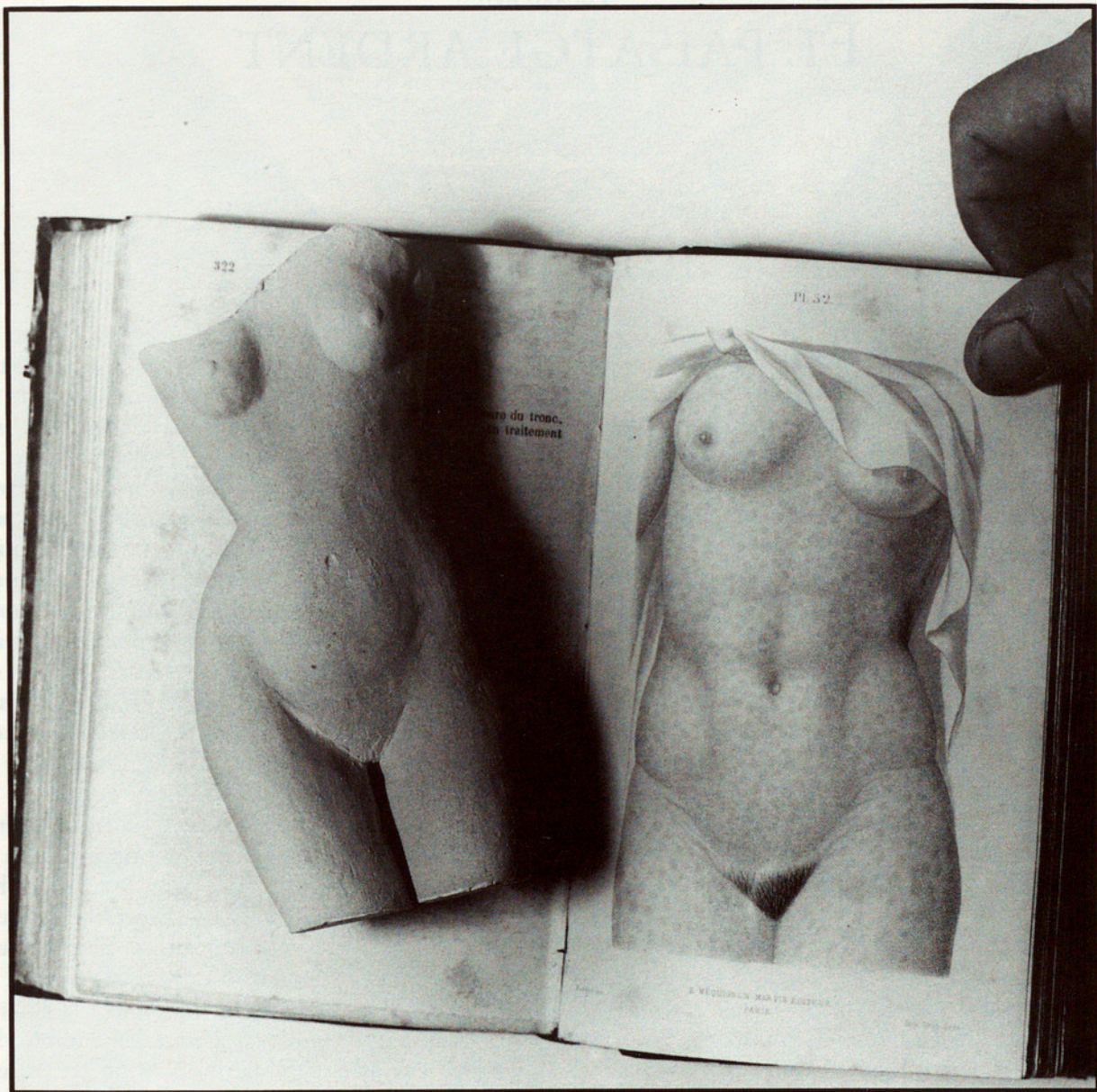
OPCIÓ MATERIALISTA (societat industrial)	OPCIÓ POSTMATERIALISTA (societat de la informació)
— prioritat de l'ordre	— participació dels individus en les decisions governamentals
— lluita contra l'augment dels preus	— prioritat de la llibertat d'expressió
— prioritat del creixement econòmic	— participació en les decisions laborals i de vida comunitària
— defensa nacional forta	— preocupació per la ciutat i la natura
— mantenir l'economia estabilitzada	— sociabilitat (<i>conviviality</i>)
— lluita contra la delinqüència (seguretat ciutadana)	— prioritat de les idees sobre els diners

És possible que d'aquesta peculiar ciència que treballa amb aquests objectes, se'n pugui dir prospectiva,

però no n'estic segur. Sí és segur, en canvi, que malgrat que són objectes no identificats per les ciències canòniques actuals, existeixen i de tal manera que ja basteixen una nova societat.

Al llarg d'aquestes pàgines han anat apareixent objectes socials no identificats —com ara les noves bases estadístiques utilitzades, o nous índexs o categories, com opinió, xarxa o entropia— que no tenen encara estatut o cànon establert en les disciplines científiques socials (economia, política, sociologia, etc.). Però ens hem d'acostumar a treballar-hi perquè seran essencials d'aquí uns anys, quan la societat de la informació s'estableixi definitivament. Hi hem de treballar perquè són els únics materials que ens ajudaran «a crear el nou» (com exclamava Ezra Pound). La qüestió, de totes maneres, rau en si realment són objectes fiables i contrastables i si realment ens serveixen per a les anàlisis de nou tipus que hem de fer. A l'inrevés dels OVNI aquests objectes socials no identificats no vénen del cel, d'altres galàxies, sinó que vénen de la terra i són signes de la terra; això sí, d'una terra emergent.

LLUIS CRESPO
Editor i especialista en prospectiva

1982